

Archeologisch onderzoek plangebied Ursulinenkloosterterrein te Bergen

Bureauonderzoek:

Grontmij Archeologische Rapporten 965

Concept

ISSN 1573-5710

Oprachtgever: AM

Grontmij Nederland B.V.
Alkmaar, 21 oktober 2010

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek plangebied Ursulinenkloosterterrein te Bergen
Subtitel : Bureauonderzoek:
Projectnummer : Grontmij Archeologische Rapporten 965 297506
Referentienummer :
Revisie : 1.0
Datum : 21 oktober 2010

Auteur(s) : dhr. drs. B. Klooster, senior archeoloog
E-mail adres : brand.klooster@grontmij.nl
Gecontroleerd door : dhr. drs. J.v.d. Roest
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd door :
Paraaf goedgekeurd :
Contact : Robijnstraat 11
1812 RB Alkmaar
Postbus 214
1800 AE Alkmaar
T +31 72 547 57 57
F +31 72 547 57 50
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Datum concept : 8 juli 2020
definitief :

Opdrachtgever : AM
Edisonlaan 14 h
Postbus 632
3430 AP Nieuwegein

Uitvoerder : Grontmij Nederland B.V.
drs. B. Klooster

Beheer documentatie : Wormer
Depot voor Bodemvondsten van de provincie Noord-Holland te

Bevoegde overheid : Gemeente Bergen

Contactpersoon mevrouw B. Detmar

Locatie : gemeente : Bergen
plaats : Bergen
toponiem : Ursulinenkloosterterrein

RD-coördinaten : NW x: 108.665 / y: 519.775
NO x: 108.900 / y: 519.735
ZO x: 108.815 / y: 519.385
ZW x: 108.675 / y: 519.375

kaartblad 19A
afm. plangebied : 8 ha

kadastrale gegevens :

AMK : monument. : n.v.t.

Archis2 : onderzoeksmel-
ding : 41709

Samenvatting

In opdracht van AM heeft Grontmij in juli 2010 archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van plangebied Ursulinenkloosterterrein te Bergen. In het plangebied zal nieuwbouw plaatsvinden. In het plangebied is nieuwbouw gepland maar de details, onder andere de diepte van de funderingen van de gebouwen zijn nog niet uitgewerkt.

De ligging van het plangebied op de haakstrandwal van Bergen maakt dat deze locatie, sinds haar ontstaan in de IJzertijd, interessant was voor bewoning.

De oudst bekende vondsten dateren uit de Late IJzertijd; het betreft handgevormd aardewerk.

De oudste sporen uit het onderzoeksgebied stammen uit de Romeinse Tijd.

Op de kadastrale minuut uit circa 1820 is aangegeven dat het plangebied destijds in gebruik was voor agrarische doeleinden. Dwars door het plangebied loopt een weg die ook op de Bonnekaart 1900 (zie volgende pagina) is aangegeven. Van deze weg bestaat het noordwestelijke deel nog, maar het tracé door het plangebied bestaat niet meer.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt voor het plangebied vervolgonderzoek in de vorm van karterend veldonderzoek door middel van het aanleggen van proefsleuven aanbevolen indien de geplande bodemverstoring een oppervlak groter dan 500 m² beslaat en dieper reikt dan 40 cm beneden maaiveld.

Dit advies dient te worden voorgelegd aan het bevoegd gezag, in deze de gemeente Bergen.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1 Inleiding	6
1.1 Algemeen	6
1.2 Beleidskader.....	6
1.3 Aanleiding en doelstelling	6
1.4 Werkwijze	6
2 Landschap en bewoningsgeschiedenis	8
2.1 Geologie, geomorfologie en bodem.....	8
2.2 Historische, huidige en toekomstige situatie	10
2.3 Bewoningsgeschiedenis	12
2.3.1 Prehistorie en Romeinse Tijd.....	12
2.3.2 Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd	12
3 Archeologie.....	13
3.1 Archeologie en cultuurhistorie.....	13
3.1.1 Het gemeentelijk beleid.	13
3.1.2 Archeologisch informatie systeem, Archis2	13
3.1.3 Archeologische Monumentenkaart (AMK)	14
3.1.4 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)	15
3.1.5 Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland (CHW)	15
3.1.6 Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie (KICH)	16
3.2 Gespecificeerde archeologische verwachting en verwachte conserveringsgraad.....	16
4 Conclusie en aanbevelingen.....	17
4.1 Conclusie.....	17
4.2 Aanbevelingen.....	17
Literatuur en bronnen	19
Verklarende woordenlijst en afkortingen	20
Bijlage 1: Locatie plangebied	
Bijlage 2: Archeologische basiskaart	

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van AM heeft Grontmij Nederland B.V. een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor plangebied Ursulinenkloosterterrein te Bergen. Het onderzoek heeft bestaan uit een bureaustudie en de rapportage hierover.

De totale oppervlakte van het te onderzoeken terrein (plangebied) bedraagt circa 8 ha. De locatie van het plangebied wordt weergegeven in Bijlage 1.

De betreffende werkzaamheden zijn conform de richtlijnen van het handboek Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1) uitgevoerd. Grontmij beschikt daartoe over een eigen opgravingsvergunning afgegeven door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

1.2 Beleidskader

De nieuwe Wet op de archeologische monumentenzorg is 1 september 2007 in werking getreden waarmee de uitgangspunten van het Europese Verdrag van Malta binnen de Nederlandse wetgeving zijn geïmplementeerd. Het belangrijkste uitgangspunt van de nieuwe wet is om archeologische waarden in de ondergrond (ter plekke) te behouden, omdat de bodem nu eenmaal de beste conserveringsomgeving is (behoud in-situ).

Door de herziening van de Monumentenwet hebben gemeenten een grotere verantwoordelijkheid gekregen op het terrein van het archeologisch erfgoed. Van gemeenten wordt verwacht dat zij een eigen archeologiebeleid (laten) opstellen waarvan de uitkomsten worden toegepast op onder andere de bestemmingsplannen. Vooralsnog beschikt de gemeente Bergen niet over een door het College van Burgemeester en Wethouders vastgesteld beleid op het gebied van archeologie.

1.3 Aanleiding en doelstelling

Onderhavig onderzoek is uitgevoerd in het kader van de aanpassing van het bestemmingsplan. De opdrachtgever is van plan in het plangebied nieuwbouw te realiseren. De bodemingrepen die gepaard gaan met de geplande realisatie zullen eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem verstoren en/of vernietigen. Derhalve dienen de archeologische waarden binnen het plangebied te worden geïnventariseerd.

Het doel van het bureauonderzoek is om de bekende en potentiële archeologische waarden van het plangebied in kaart te brengen. In dit rapport is een specifiek verwachtingsmodel opgesteld. Op basis van de resultaten van het onderzoek zal een nader advies worden gegeven met betrekking tot de noodzaak van eventueel archeologisch vervolgonderzoek en, indien dit het geval is, uit welke stappen dit vervolgonderzoek zal bestaan. Dit advies dient te worden voorgelegd aan het bevoegd gezag.

1.4 Werkwijze

Ten behoeve van het onderzoek is gebruik gemaakt van bodemkaarten en van geologische, topografische en historische kaarten, het Archeologisch Informatiesysteem (Archis2) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Archeologische Monumentenkaart (AMK), de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) en overige relevante literatuur. Aan de hand van deze gegevens is een specifieke archeologische verwachting opgesteld. Rond het plangebied is een onderzoeksgebied van ongeveer 1900 meter bij 1900 meter afgekaderd (zie

de Archeologische Basiskaart, Bijlage 2). Voor dit onderzoeksgebied is gekozen aangezien voldoende gegevens voorhanden zijn om een gewogen advies op te stellen betreffende het plan-gebied.

2 Landschap en bewoningsgeschiedenis

2.1 Geologie, geomorfologie en bodem

In de prehistorie waren de mogelijkheden die het landschap bood van doorslaggevende betekenis voor de mensen. De gunstigste locaties werden gekozen. Criteria waren onder andere: een droge bodem om bebouwing op te richten, de nabijheid van drinkwater en, liefst meerdere, voedselbronnen en bouwmaterialen in de directe omgeving.

Omdat het landschap altijd een belangrijke rol heeft gespeeld in het nederzettingspatroon van de mens is het van groot belang te weten hoe het landschap er in het verleden heeft uit gezien. Daarom worden eerst de geologische opbouw, de geomorfologie en de bodem van het gebied beschreven.

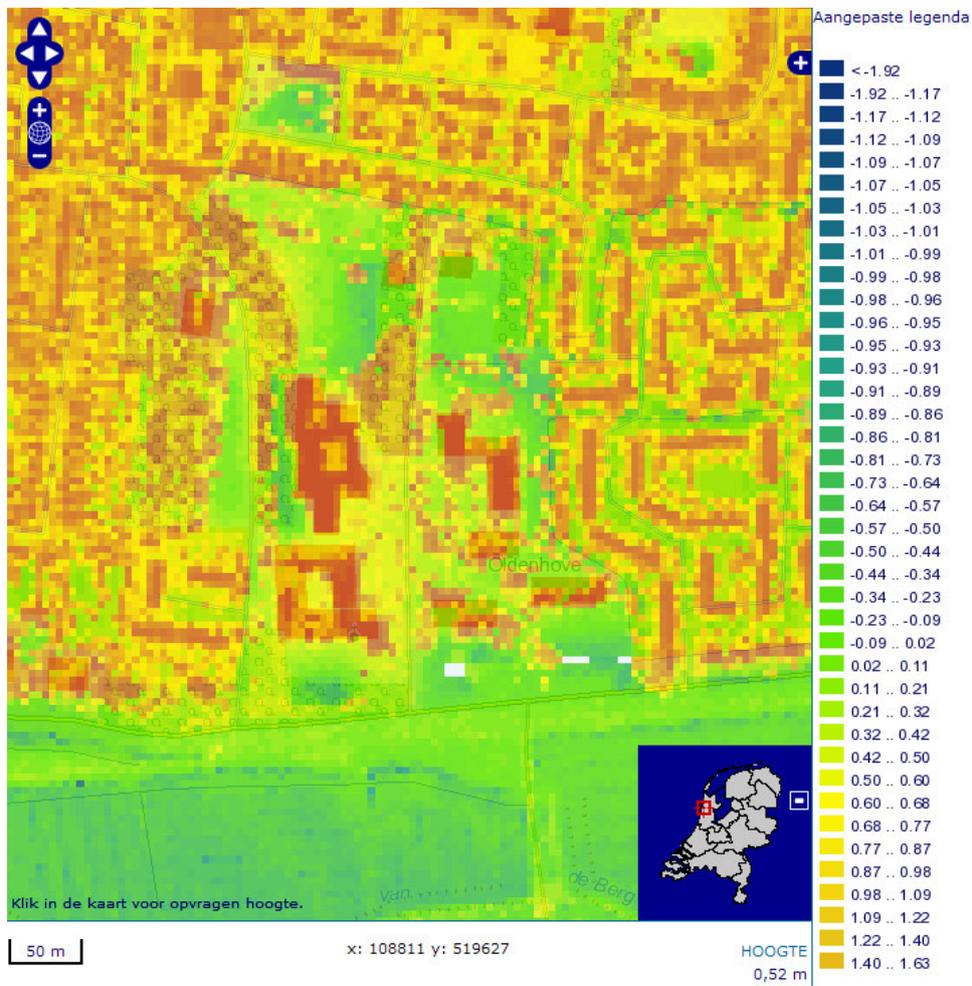
Het plangebied bevindt zich in het Hollands duingebied en wordt geomorfologisch omschreven als strandwal (eenheid 3K28).

Volgens de geologische kaart is het plangebied gelegen op de haakwal van Bergen in een gebied van Oude Duin- en Strandzanden met eventueel ingeschakeld Hollandveen (eenheid S4)¹. De bodem van het plangebied is niet gekarteerd maar aangezien de omgeving uit kalkloze, leemarm en zwak lemig fijn zandige Beekeerdgronden (eenheid pZg21) bestaat mag worden aangenomen dat ook het plangebied een bodem heeft die bestaat uit deze Beekeerdgrond². Het maaiveld ter plaatse van het plangebied ligt gemiddeld op 0 m NAP en varieert tussen 0,50 m + NAP en 0,50 – NAP en de grondwatertrap bedraagt IV aangezien het aangrenzende gebied ook deze grondwatertrap heeft.

---

¹ Geologische Kaart van Nederland, Alkmaar West

² Bodemkaart van Nederland, 19 West Alkmaar

Afb. 1. bron: AHN

De strandwallen ontstonden in de periode 3000 tot 1000 v. Chr. toen het waterpeil van de zee tijdelijk minder hard steeg. Aanvankelijk, op het eind van de laatste IJstijd, steeg de zeespiegel snel toen grote met ijs en sneeuw bedekte gebieden ontdooiden dankzij de opwarming van de aarde. Voor de kust liggende zandbanken groeiden aan elkaar waardoor strandwallen ontstonden.

Maar door de snelle stijging van de zeespiegel werden deze strandwallen geslecht waarna opnieuw strandwallen ontstonden die ten oosten van de net opgeruimde strandwallen kwamen te liggen. Toen rond 3000 v. Chr. de stijging van de zeespiegel stagneerde breidde de kust zich echter westwaarts uit en bleven de eenmaal gevormde strandwallen liggen. De jongste strandwal is dus de meest westelijk gelegen strandwal.

De ligging van het plangebied op de haakstrandwal van Bergen maakt dat deze locatie, sinds haar ontstaan in de IJzertijd, interessant was voor bewoning.

De afzettingen die in het plangebied aan de oppervlakte voorkomen, dateren uit het Subatlanti-cum (zie tabel 1).

geologisch tijdvak	chronostratigrafie	datering in jaren v.Chr.
Laat-Holoceen	Subatlanticum	1.100 - heden
Midden-Holoceen	Subboreaal Atlanticum	3.800 - 1.100 7.000 - 3.800
Vroeg-Holoceen	Boreaal Preboreaal	8.000 - 7.000 9.000 - 8.000
Pleistoceen	Weichselien	120.000 - 9.000

Tabel.2.1 Indeling van het Laat Pleistoceen en Holoceen.

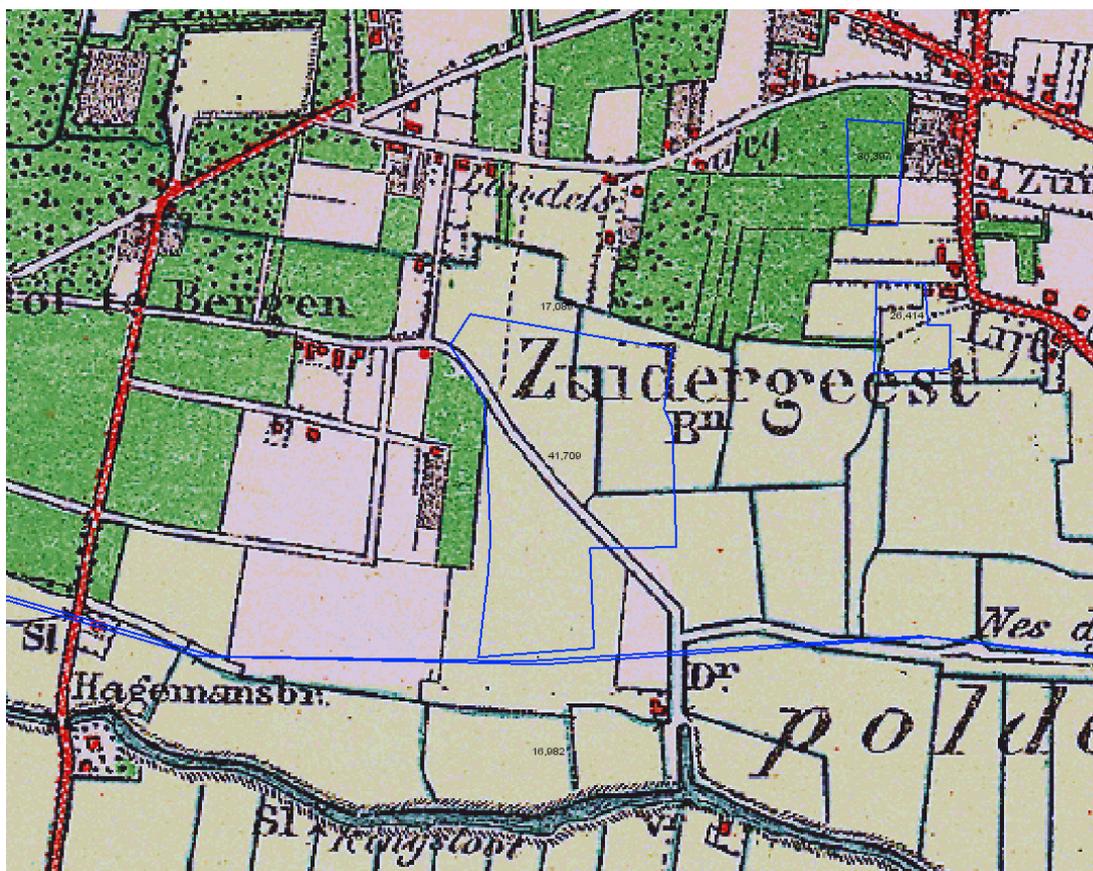
2.2 Historische, huidige en toekomstige situatie

Afb. 2. Bron: watwaswaar

Op de kadastrale minuut uit circa 1820 is aangegeven dat het plangebied destijds in gebruik was voor agrarische doeleinden. Dwars door het plangebied loopt een weg die ook op de Bonnekaart 1900 (zie volgende pagina) is aangegeven. Van deze weg bestaat het noordwestelijke deel nog, maar het tracé door het plangebied bestaat niet meer.

In het plangebied is nieuwbouw gepland maar de details, onder andere de diepte van de funderingen van de gebouwen zijn nog niet uitgewerkt. Tevens zal een riolering worden aangelegd. Er is nog geen beslissing genomen of het plangebied wordt opgehoogd. De toekomstige bodemversterking is dus nog niet bekend.

Afb. 3. Bron: archis

2.3 Bewoningsgeschiedenis

2.3.1 Prehistorie en Romeinse Tijd

De oudst bekende vondsten dateren uit de Late IJzertijd; het betreft handgevormd aardewerk. De oudste sporen uit het onderzoeksgebied stammen uit de Romeinse Tijd.

Periode	Datering
Nieuwe Tijd	1500 - heden
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 n.Chr.
Romeinse Tijd	12 v.Chr. - 450 n.Chr.
IJzertijd	800 v.Chr. - 12 v.Chr.
Bronstijd	1.900 v.Chr. - 800 v.Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5.325 v.Chr. - 1.900 v.Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9.000 v.Chr. - 4.900 v.Chr.
Laat-Paleolithicum (Late Oude Steentijd)	tot 9.000 v.Chr.

Tabel 2.3.1 Overzicht van archeologische perioden.

2.3.2 Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd

Bergen is op een geest rond een kerk ontstaan uit een viertal nederzettingen, namelijk Oost- en Westdorp, Zanegeest en Oudburg³. Al in de 12^e eeuw werd ten zuiden van het dorp het gebied van de bebouwde kern en de erbuiten gelegen velden beschermd tegen het water met een dijk. Het plangebied is binnen dit gebied gelegen.

In de nabije omgeving van het plangebied zijn een aantal hofsteden (o.a. de Cranenburg en de Maesdammerhof) gebouwd.

---

³ Husken, 2006

3 Archeologie

3.1 Archeologie en cultuurhistorie

Periode	Tijd		
Laat-Paleolithicum (Oude Steentijd)		tot	9.000 v.Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9.000 v.Chr.	-	4.900 v.Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5.325 v.Chr.	-	1.900 v.Chr.
Bronstijd	1.900 v.Chr.	-	800 v.Chr.
IJzertijd	800 v.Chr.	-	12 v.Chr.
Romeinse Tijd	12 v.Chr.	-	450 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1.050 n.Chr.
Late Middeleeuwen	1.050	-	1.500 n.Chr.
Nieuwe Tijd	1.500	-	heden

Tabel 3.1 Overzicht van archeologische perioden

3.1.1 Het gemeentelijk beleid.

De gemeente Bergen heeft ten gunste van een aantal bestemmingsplangebieden archeologische bureauonderzoeken laten uitvoeren. Deze bureauonderzoeken hadden de vorm van een archeologisch afwegingskader waarin voor de verschillende terreinen archeologische regimes zijn bepaald. Voor de dorpskern is een regime opgesteld waarin de voorwaarde is opgesteld dat indien de geplande bodemverstoring een oppervlak van 500 m² wordt overschreden en dieper reikt dan 40 cm beneden maaiveld archeologisch onderzoek noodzakelijk is⁴ en de cyclus van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) doorlopen dient te worden.

3.1.2 Archeologisch informatie systeem, Archis2

In het Archeologisch informatie systeem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) staan alle bekende archeologische onderzoeksmeldingen en waarnemingen in Nederland geregistreerd.

In het plangebied zijn geen waarnemingen geregistreerd, maar in het onderzoeksgebied zijn vijf waarnemingen geregistreerd. Opvallend is het hoge aandeel van vondsten die in de Romeinse Tijd zijn gedateerd. Een Romeinse munt (waarneming nr. 22568) is op minder dan 300 m ten noorden van het plangebied in de historische kern van Bergen gevonden. Een waarneming van een Romeinse fibula is geplaatst op slechts 50 m afstand van het plangebied op een kruising van het 100-meter grid; dit is gewoonlijk een aanduiding is dat de exacte locatie van de vondst onbekend is.

waarn.nr	complex	aard	datering
18634	kasteel	greppel op terrein van hoge archeologische waarde	Nieuwe Tijd
18637	landgoed	wal op terrein van hoge archeologische waarde	Nieuwe Tijd
		Cranenburg	
22568		munt, sestertius op 0,50 m beneden maaiveld	Romeinse Tijd

⁴ Husken, 2006

22589	nederzetting	meerdere vondsten van keramiek	IJzertijd, Romeinse Tijd en Vroege Middeleeuwen
42789		bronzen fibula	Romeinse Tijd

Tabel 3.1.2a Waarnemingen in het plangebied en in het onderzoeksgebied.

In het onderzoeksgebied staan veertien onderzoeksmeldingen geregistreerd. De bureauonderzoeken van met name de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland wijzen uit dat voor het hele onderzoeksgebied een middelhoge tot hoge archeologische verwachting geldt. Een enkel veldonderzoek (melding nummer 13871) vermeldt dat verder onderzoek zinloos wordt geacht.

Onderzoeks melding.nr	Type onderzoek	advies	toelichting
3865	bureauonderzoek	veldonderzoek	
13616	bureauonderzoek	waarden in tact laten	waar niet mogelijk is veldonderzoek nodig
13871	booronderzoek	geen vervolg	
15692	bureauonderzoek	regimes vastgesteld	noodzaak verder onderzoek afhankelijk van plangrootte
15697	bureauonderzoek	regimes vastgesteld	noodzaak verder onderzoek afhankelijk van plangrootte
16305	bureauonderzoek	regimes vastgesteld	noodzaak verder onderzoek afhankelijk van plangrootte
16982	bureauonderzoek	regimes vastgesteld	noodzaak verder onderzoek afhankelijk van plangrootte
17089	bureauonderzoek	regimes vastgesteld	noodzaak verder onderzoek afhankelijk van plangrootte
23991	bureauonderzoek		niet vermeld in archis
26414	booronderzoek	proefsleuven	
34995	booronderzoek	verder onderzoek	verwachting: IJzer- en Romeinse Tijd
35978	opgraving		resultaten niet vermeld in archis
36397	bureauonderzoek	verkennend booronderzoek	
37761	bureauonderzoek		

Tabel 3.1.2b. Onderzoeksmeldingen in het plangebied en in het onderzoeksgebied.

3.1.3 Archeologische Monumentenkaart (AMK)

De Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van belangrijke archeologische terreinen in Nederland. De terreinen zijn beoordeeld op verschillende criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde). Op grond daarvan zijn de terreinen ingedeeld in de categorieën: terreinen van archeologische waarde, van hoge archeologische waarde, zeer hoge archeologische waarde en beschermde terreinen van zeer hoge archeologische waarde (de archeologische monumenten). De AMK is in samenwerking met de betreffende provincie en gemeentelijk archeologen ontwikkeld.

In het plangebied zijn geen AMK-terreinen geregistreerd. In het onderzoeksgebied zijn vijf AMK-terreinen geregistreerd (zie tabel 6). Het plangebied is op ongeveer 250 m van de historische kern van Bergen gelegen en het uit de 12^e eeuw stammende Wiertdijkje loopt pal langs de zuidelijke rand van het plangebied wat aangeeft dat het plangebied in de Late Middeleeuwen in een destijds belangrijk geacht gebied lag. Op twee AMK-terreinen (AMK nrs. 18634 en 18637) zijn waarnemingen gedaan van sporen die in verband staan met bewoning door de elite van die tijd⁵.

AMK.nr	Archeologische waarde	complex	bijzonderheden	datering
13871	Hoge archeologische waarde	Historische kern Bergen		Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd

⁵ 16^e en 17^e eeuw

4256	Hoge archeologische waarde	Begraven hofstede met wal		Nieuwe Tijd
4257	Hoge archeologische waarde	Buitenhuis Maesdammerhof	Sporen tot 0,50 m - maaiveld	Nieuwe Tijd
13872	Archeologische waarde	Zijvleugel van 't Hof	aardewerk	Nieuwe Tijd
12869	Hoge archeologische waarde	Wiertdijkje		12 ^e eeuw

Tabel 3.1.3. Monumenten in het plangebied en in het onderzoeksgebied.

3.1.4 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)

De IKAW geeft voor heel Nederland de trefkans aan op de aanwezigheid van archeologische resten. Die trefkans is aangegeven in vier categorieën: hoge, middelhoge, lage en zeer lage trefkans. Volgens de IKAW heeft het plangebied een hoge trefkans op het aantreffen van archeologische resten. De Indicatieve Kaart Archeologische Waarden geeft een middelhoge tot hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische waarden ter plaatse aangezien de planlocatie volgens de geomorfologische kaart gelegen is op een strandwal (die vanaf de IJzertijd gunstige condities kende voor bewoning).

3.1.5 Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland (CHW)

Afb. 4. bron: CHW

In aanvulling op de landelijke waardenkaarten hebben veel provincies eigen waardenkaarten vervaardigd, waarin veel lokale gebiedskennis is opgenomen. Deze kaarten hebben over het algemeen een hoger detailniveau dan de landelijke kaarten. De CHW geeft inzicht in de archeologische, historisch-stedenbouwkundige en de historisch-geografische waarden van de provincie Noord-Holland. De laatste jaren is de Cultuurhistorische Waardenkaart echter niet meer bijgewerkt voor wat betreft de archeologische gegevens en loopt derhalve voor de archeologische waarderingen achter op de gegevens in Archis2. Pal ten zuiden van het plangebied is terrein KEN143A aangegeven. Het betreft het hierboven genoemde Wiertdijkje. Tevens is pal ten zuiden van het plangebied terrein KEN120G gemarkeerd. Dit terrein is van historisch geografische waarde.

3.1.6 Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie (KICH)

In KICH staan veel gegevens opgenomen betreffende cultuurhistorie. Hierin staan onder andere ook de zogenaamde MIP monumenten weergegeven. Dit zijn waardevolle cultuurhistorische gebouwde objecten uit de periode 1850-1940 (Jongere bouwkunst). Deze gegevens zijn verzameld tijdens het Monumenten Inventarisatie Project (MIP). De MIP-monumenten hebben overigens geen beschermde status. In KICH zijn geen nog niet eerder in dit rapport behandelde waarden te vinden.

3.2 Gespecificeerde archeologische verwachting en verwachte conserveringsgraad

De conserveringsgraad en gaafheid van eventueel aanwezige archeologische sporen zijn op voorhand moeilijk te bepalen. Wat een rol van betekenis speelt, is de mate waarin de sporen zijn verstoord tijdens de bouw van de huidige gebouwen op het terrein.

De archeologische verwachting ziet er als volgt uit:

In de ondergrond kunnen sporen vanaf de Late IJzertijd worden verwacht. De aard van deze vondsten is onbekend. Bij een hoge grondwaterspiegel is de kans hoog dat archeologisch belangrijke vondsten in de bodem goed geconserveerd zijn. De hoogte van het grondwater, en daarmee de vochtigheid van de bodem waarin de organische materialen zich bevinden, bepaalt de conservering. Daarbij geldt hoe dieper de waarden onder het grondwater liggen, hoe beter deze geconserveerd zijn. Aangezien de grondwatertrap IV bedraagt zal organisch vondstmateriaal alleen bewaard zijn gebleven als het zich dieper dan 1.20 meter beneden maaiveld bevindt, dat wil zeggen in de onderzijde van diepergaande sporen zoals waterputten, beerputten en kelders.

Prehistorie, Romeinse Tijd en Vroege Middeleeuwen

De vondst van een Romeinse munt op 0,50 m beneden maaiveld maakt het aannemelijk dat archeologische waarden uit deze periode en de daaraan voorafgaande IJzertijd kunnen worden aangetroffen op geringe diepte beneden de bouwvoor of graszode. De verwachting voor het aantreffen van archeologische waarden uit deze periode is hoog. Sporen van bewoning en landbouwactiviteiten kunnen worden verwacht.

Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd

Vondsten uit deze periode kunnen dicht onder het maaiveld worden aangetroffen.

4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusie

In opdracht van AM. heeft Grontmij in het kader van de ontwikkeling van een bestemmingsplan een bureauonderzoek uitgevoerd.

Afhankelijk van de te verrichten grondwerkzaamheden kan de bodem verstoord worden en dus ook de eventueel daarin aanwezige archeologische waarden. Indien de benodigde ingrepen een oppervlak groter dan 2500 m² beslaan en dieper reiken dan 40 cm beneden maaiveld zal verder archeologisch onderzoek noodzakelijk zijn. In hoeverre ruilverkaveling en egalisatie de eventueel aanwezige archeologische waarden hebben aangetast, is onbekend.

4.2 Aanbevelingen

Om de uitgesproken archeologische verwachting te kunnen toetsen, dient nader onderzoek te worden uitgevoerd. Dit onderzoek zal worden uitgevoerd in de vorm van een inventariserend veldonderzoek middels proefsleuven, karterende fase. Het onderzoek zal zich mede richten op de plaatsbepaling van het traject van de weg die door het plangebied liep en in de 19^e eeuw nog bestond. Daarnaast zal worden onderzocht of er sporen van bewoning uit de periode Late IJzertijd tot en met de Middeleeuwen in het plangebied aanwezig zijn en of deze waarden in aanmerking komen voor behoud. Een booronderzoek is een weinig destructieve methode om in eerste instantie de bodemopbouw en voorts de mate van verstoring te bepalen.

Het karterende onderzoek dient plaats te vinden tot 30 cm onder de diepte die door de grondroerende werkzaamheden in het kader van de planvorming wordt verstoord. Voorafgaand aan het onderzoek dient een Programma Van Eisen te worden opgesteld.

Het archeologisch onderzoek moet verricht worden door een bedrijf, dat is bevoegd tot het verrichten van archeologische opgravingswerkzaamheden.

Met betrekking tot de resultaten van het onderzoek en deze aanbeveling dient contact op te worden genomen met de bevoegde overheid, de gemeente Bergen.

Literatuur en bronnen

Literatuur

Husken, S., 2006, Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Bergen aan Zee, gemeente Bergen, SCENH-rapport 16, Wormer.

Bronnen

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) – maart 2009

www.ahn.nl

Archeologisch Informatiesysteem (Archis2). Rijksdienst voor Het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort.

Bodemkaart van Nederland 1:50 000 kaartblad 19 West Alkmaar, DLO-Staring Centrum, Wageningen 1994

Cultuur Historische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland

<http://Geo.noord-holland.nl/chw>

Provincie Noord-Holland, 2004, Ontwikkelen met kwaliteit. Ruimtelijke samenhang op uitvoering gericht (Streekplan). Ontwikkelingsbeeld Noord-Holland Noord. Haarlem.

Met opmaak:
opsommingstekens en
nummering

Streekplan Noord-Holland Zuid, Provincie Noord-Holland, Haarlem 2003

Geologische Kaart van Nederland, 19 West Alkmaar West. Schaal 1:50.000, Rijks Geologische Dienst, Haarlem 1984.

Geomorfologische Kaart van Nederland 1:50 000 kaartblad 19 Alkmaar – 20 Lelystad (gedeeltelijk), Stichting voor Bodemkartering, Wageningen en de Rijks Geologische Dienst, Haarlem, 1979

Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie (KICH)

www.kich.nl

Nationale Onderzoeksagenda archeologie

www.noaa.nl - mei 2008.

www.molendatabase.nl

<http://watwaswaar.nl>

Verklarende woordenlijst en afkortingen

Verklarende woordenlijst

afzetting	onderverdeling van een formatie, ook wel laagpakket genoemd.
BP	Before Present (voor 1950).
bosveen	veen dat ontstaan is uit de resten van moerasbossen.
broekveen	matig voedselrijke veensoort bestaand uit zeggen en houtresten van vooral els en soms wat riet.
14C-datering	(ook wel C14-datering genoemd) bepaling van gehalte aan radioactieve koolstof (¹⁴ C) van organisch materiaal (hout, houtskool, veen, schelpen e.d.) waaruit de ouderdom kan worden afgeleid.
cope	rechthoekige kavel met vaste maat, zowel in lengte als breedte.
cope-ontginning	zeer regelmatige vorm van ontginning in het Hollands veengebied, waarvan ontginners gehouden waren aan vaste dieptemaat (zes voorling = ca. 1.250 m) en een standaard breedtemaat (ca. 110 m) van de strookvormige percelen. Een dergelijk perceel heette hoeve en was met ongeveer 14 ha destijds de standaardmaat voor een boerenbedrijf. De naam cope is afkomstig van de coper die het ontginningsblok (polder) in exploitatie mocht nemen van de leenheer. Cope-ontginning dateert ongeveer uit de periode 1000 tot 1300.
crevasse	een doorbraakgeul door een oeverwal heen.
eutroof	rijk aan voedsel voor planten of dieren.
fibula	mantelspeld
fluviaal	door rivieren gevormd, afgezet.
formatie	fundamentele eenheid in de lithostratigrafische classificatie gebaseerd op gesteentekennmerken.
geestgrond	afgegraven en geëgaliseerde Oude Duinen of strandwallen aan de binnenduinrand, kalkhoudend en geschikt voor de bollenteelt.
genese	wording, ontstaan.
Holoceen	geologisch tijdvak, dat ongeveer 10.000 jaar geleden begon en waarin we ons nu bevinden. Jongste periode van het Kwartair.
in situ	achtergebleven op exact dezelfde plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren.
komgrond	grond gevormd door bezinking van fijn rivierslib in kommen buiten de beddingen van de benedenrivieren (na overstroming), meer landinwaarts

	dan de stroomruggrond.
kreekrug	voormalige kreekbedding die door inklinking van omliggende gronden hoger is komen te liggen dan de directe omgeving.
Limes	grens; meer in het bijzonder de noordgrens van het Romeinse rijk.
lithologisch	met betrekking tot het gesteente. Lithologische kenmerken zijn bijvoorbeeld korrelgrootte, sedimentaire structuren et cetera.
meandergordel	dat gedeelte van een stroomgordel waarbinnen de bedding van de rivier zich heeft verplaatst.
oeverafzetting	rug langs een rivier bestaande uit overwegend zandige klei, zand en/of zavel.
oeverwal	zandige rug langs een rivierbedding.
ontginningsbasis	natuurlijke waterloop of gegraven wetering met kade van waaruit een nieuwe ontginning werd ondernomen.
overslag	sedimentatiewaaier welke is ontstaan bij doorbraak van een dijk in het rivierengebied.
Pleistoceen	Geologisch tijdvak, dat ongeveer 2,5 miljoen jaar geleden begon tot aan het Holoceen. Oudste tijdvak van het Kwartair.
prehistorie	dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.
rivierduin	door uitstuiving uit een riviervlakte hierlangs ontstaan duin (in Nederland meestal Weichselien of Vroeg Holoceen van ouderdom).
Saalien	voorlaatste glaciaal, waarin het landijs tot in Nederland doordrong (vorming stuwwallen), circa 200.000-130.000 jaar geleden.
strandvlakte	oorspronkelijk zeestrand dat genetisch samenhangt met de erachter liggende strandwal. Door kustuitbouw ontstaat een strandvlakte die is ingeklemd tussen twee strandwallen. Strandvlakten zijn meestal afgedekt met veen.
strandwal	in het Holoceen gevormde zandbank, evenwijdig aan de huidige kust, die bij normale getijden boven water uitstak. Strandwallen zijn nu vaak nog te herkennen als lage en langgerekte zandruggen.
strookverkaveling	verdeling van een stuk grond in meer of minder regelmatige lange stroken of percelen, van elkaar gescheiden door kavelsloten.
stroomgordel	rug bestaande uit zand en grind, gevormd door een opgevulde rivierbedding met de twee oevers die door daling van de omliggende grond hoger in het landschap is komen te liggen.
terras (rivier-)	door een rivier verlaten en daarna versneden dalbodem.
vaaggronden	minerale gronden zonder duidelijke-podzol B-horizont, zonder briklaag en zonder minerale eerdlaag.
Weichselien	geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 geleden.

wiel kolkgat dat tijdens en dijkdoorbraak door het zich naar binnen stortende water wordt uitgeschuurd in het land achter de dijk (ook wel waai of waaij).

Afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumentenkaart
Archis2	geautomatiseerde archeologisch informatiesysteem voor Nederland. Dit bestaat uit een databank waarin allerlei gegevens over archeologische vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen, daterend van de prehistorie tot de Nieuwe Tijd.
BO	bureauonderzoek
v.Chr.	(jaren) voor Christus
n.Chr.	(jaren) na Christus
CHS	Cultuurhistorische Hoofdstructuur (provincie Zuid-Holland)
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Archeologische verwachtingskaart. Deze geeft een gebiedsindeling in 4 categorieën weer op basis van de verwachting van archeologische vondsten.
IVO	Inventariserend Veldonderzoek
IVO-B	Inventariserend Veldonderzoek - Boren
KICH	Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (versie 3.1, 2006)
-mv	onder maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
RCE	Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (sinds 11 mei 2009 - voormalige RACM). Fusie van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, september 2006.
RGD	Rijks Geologische Dienst (tegenwoordig onderdeel van TNO-NITG Bodem).
StiBoKa	Stichting Bodemkartering (tegenwoordig onderdeel van Alterra).

Bijlage 1

Locatie plangebied

Bijlage 2

Archeologische basiskaart

Bron: archis

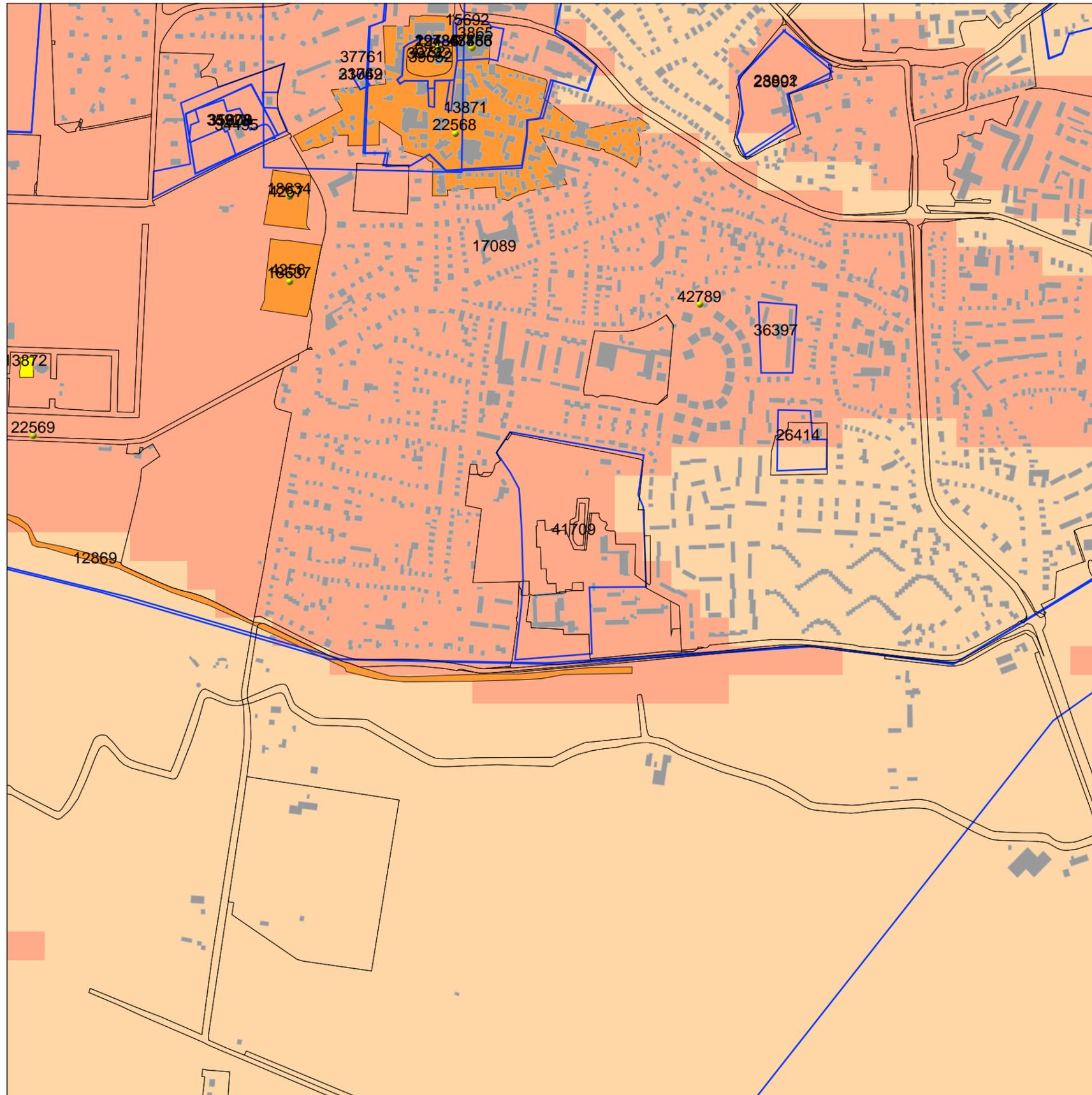
archeologisch onderzoek plangebied Ursulinenkloosterterrein te Bergen

02-07-2010

archeologische basiskaart

109705 / 520528

drs. B. Klooster

107784 / 518607

Legenda

- WAARNEMINGEN
- TOP50_CBS ((c)CBS)
- ONDERZOEKSMELDINGEN
- HUIZEN

MONUMENTEN

- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

IKAW

- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

0 500 m

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap